

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖВУЗІВСЬКОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

19 ТРАВНЯ 2021 РОКУ

ХАРКІВ – 2021

УДК 37.013.42
ББК 74.60
А 43

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Васильєвої Марини Петрівни

Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (19 травня 2021 року); за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. 78 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (протокол № 5 від 11 травня 2021 р.).

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2021.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної
педагогіки, 2021.
© Васильєва М.П., 2021.

Кривохата К. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ АДИКЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	49
Лейба А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї.....	52
Напольських В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	54
Новицька А. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	57
Паршина В. ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНОГО ПАТРОНАЖУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ В СТАЦІОНАРНОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	59
Пихова П. АНАЛІЗ ЗМІСТУ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	60
Полякова К. ВІДЕОЛЕКТОРІЙ У ПЕРВИННІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	62
Сапєльнікова А. ІЗОТЕРАПІЯ В ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	65
Сиротюк М. АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ.....	67
Сініченко А. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	68
Столярова Н. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	70
Тараненко А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ФОНДАХ.....	72

3. Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону 2006 р. Київ: Знання .2006. 20 с.
4. Ковальський Г.Є. Щодо проблем визначення категорії «багатодітні сім'ї» у соціальній сфері. URL: <https://niss.gov.ua/Monitor/januar2009/14.htm> (дата звернення: 13.10.2020).
5. Кожан Т., Гриненко А. Соціальний захист сімей з дітьми (міжнародні порівняння та досвід). *Україна: аспекти праці*. 1996. № 2- 3. С. 46-48.
6. Крамаренко Л. В. Категорія «багатодітна сім'я» у законодавчих актах України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2011_4_38 (дата звернення: 15.10.2020).
7. Новіков В. Актуальні питання реформування системи соціального захисту населення. *Україна: аспекти праці*. 2005. № 4. С.6-11.
8. Саленко Н. Дом с большой буквы: как повысить статус многодетной семьи. *Социальная педагогика*. 2004. № 3. С. 68–77.
9. Смола Л. Є., Луценко Є. М. Становище багатодітних сімей в Україні: Державна доповідь про становище сімей в Україні (за підсумками 2006 року). Харків: Фоліо, 2007. 223 с.

ВІДЕОЛЕКТОРІЙ У ПЕРВИННІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПРОФІЛАКТИЦІ НАРКОЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Кристина Полякова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

В Україні дослідження поширеності вживання наркотичних речовин серед населення у віковій категорії 15-64 років не проводяться. Саме тому на сьогодні Україна не має повного обсягу зведеної інформації з цього питання. Однак деякі кроки для вивчення поширеності вживання наркотиків серед певних категорій громадян здійснюються. Так, в Україні з 1995 року на регулярній основі здійснюється опитування учнівської молоді в рамках міжнародного проекту «Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD». Останні дані про споживання різних речовин (алкоголю, тютюну, наркотиків) серед 15-17-річних учнів були отримані в 2019 році в рамках міжнародного проекту ESPAD. Так, частка підлітків, які вживали наркотики хоча б один раз в житті які – небудь наркотичні речовини склала 18%, а серед дівчат зросла в 1,5 рази у порівнянні з 2015 роком (з 12,7% у 2015 році до 18,1% у 2019 році) [2].

У квітні 2016 року спеціальна сесія Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй по світовій проблемі наркотиків проголосила нову еру в боротьбі з вживанням наркотиків і розладами, пов'язаними з вживанням наркотиків, за допомогою збалансованого й орієнтованого на здоров'я системного підходу, в основі якого – профілактика.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дослідники вивчали різні аспекти проблеми реалізації профілактичної діяльності з попередження виникнення наркотичної залежності, а саме: питання організації взаємодії соціальних педагогів зі старшими підлітків, що мають прояви адиктивної поведінки (Л. Анісімов, О. Балакірєва, Н. Бурмака, М. Малькова, М. Полісадова та ін.); проблеми застосування методик і програм профілактики й корекції адиктивної поведінки підлітків у діяльності психолога й соціального педагога загальноосвітнього закладу (О. Безпалько, Т. Вайніленко, К. Лисецький, Н. Максимова, В. Оржеховська, та ін.); стратегії формування здорового способу життя учнів (Ю. Галустян, С. Кириленко та ін.).

Проте проблема розробки дієвих заходів із профілактики наркозалежності неповнолітніх залишається актуальною.

У міжнародних стандартах щодо проведення профілактики вживання наркотичних речовин [3] визначено основні фактори, які сприяють поширенню цієї проблеми: незнання речовин і наслідків їх вживання; генетична схильність; особистісні риси (наприклад, імпульсивність, прагнення до відчуттів); наявність психічних і поведінкових розладів; зневага й жорстоке поводження в сім'ї; погана прихильність до школи й товариства; соціальні норми й середовище, що сприяє виникненню вживання психоактивних речовин (включаючи вплив засобів масової інформації) та зростання в маргіналізованих і неблагополучних співтовариствах. І навпаки, психологічне та емоційне благополуччя, особиста й соціальна компетентність, сильна прихильність до турботливих і ефективних батьків, прихильність до школи й спільнот, які добре забезпечені ресурсами й організовані, - все це фактори, які сприяють тому, що люди стають менш вразливими для вживання психоактивних речовин та інших ризикованих поведінок.

Соціальна профілактика, згідно Закону України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» – це робота, спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей і молоді та запобігання такому впливу. Завдання соціальної профілактики реалізується у світлі «допомоги для самопомоги» [1].

Більш повне визначення наведено у Державному стандарті соціальної послуги профілактики, де послугу соціальної профілактики визначено, як комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги, спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру [4].

Послуга первинної соціальної профілактики надається, якщо проблема/негативне явище у отримувачів послуг не сформовані.

Первинна соціальна профілактика - здійснення комплексу заходів, що мають інформаційно-роз'яснювальний, просвітницький характер та спрямовані на підвищення обізнаності з певних питань, формування цінності здоров'я та відповідних якостей особистості, а також навичок, що допоможуть їй відмовитися від певних стандартів поведінки та негативних звичок.

Таким чином, серед завдань первинної соціальної профілактики виокремлюють: виявлення та усунення причин та умов, що сприяють виникненню проблем, негативних явищ, складних життєвих обставин в отримувачів послуг, на основі оцінки потреб; покращення поінформованості отримувачів послуг щодо загальних питань здоров'я та здорового способу життя, задоволення власних потреб конструктивним шляхом, можливості отримання широкого спектра соціальних послуг; підвищення рівня обізнаності безпосередньо щодо питань, які є найбільш актуальними для отримувачів послуг; формування цінності здоров'я та здорового способу життя; мотивування до збереження та зміцнення здоров'я, до використання безпечних поведінкових практик; формування життєвої перспективи та умінь прогнозування власної поведінки з оцінкою її наслідків та впливу на побудовані життєві стратегії; формування відповідальної поведінки; гармонізація почуттів та відповідно поведінкового їх вираження шляхом формування навичок рефлексії, адекватного вияву емоцій, самоконтролю.

Різноманіття підходів до профілактики наркоманії поділяють у такий спосіб: 1) інформаційний підхід (поширення інформації про наркотики; знання про наслідки вживання наркотичних речовин є ефективним поштовхом для формування здорової поведінки й відмови від наркотиків); 2) педагогічний підхід пояснює ризик формування девіантної поведінки шкідливими звичками, педагогічною занедбаністю, вихованням у соціально неблагополучних сім'ях; 3) духовно-орієнтований підхід розуміє наркоманію як вираз кризи духовності в суспільстві (мета профілактики наркоманії – сформувати в підлітка моральну поведінку, систему цінностей, з якої наркотик був би виключений); 4) дозвілєвий підхід вважає, що профілактика наркоманії полягає в розвитку альтернативної діяльності (необхідно розвивати такі соціальні програми, у яких підлітки могли б реалізовувати власні потреби в гострих відчуттях, прагнення до ризику, підвищену поведінкову активність).

Основні заходи, що складають зміст соціальної послуги, передбачають організацію навчання та просвіту щодо зміни поведінки на більш безпечну, що мотивує до здорового способу життя.

Враховуючи соціально-психологічні особливості дітей підліткового віку, одним із дієвих заходів може бути відеолекторій. Ця форма роботи передбачає перегляд й створення фільмів, відеороликів і соціальної реклами.

У Державному стандарті визначено структуру проведення відеолекторію: 1) початок (введення) повинен містити таку інформацію: мета; важливість та актуальність теми матеріалу; переваги, які отримають учасники після завершення відеолекторію; за потреби - визначення основних понять; 2) основна частина включає: перегляд відеоролика або короткометражного фільму з тематики, якій присвячено профілактичний захід; обговорення вражень отримувачів послуг щодо побаченого; подання структурованої, логічної, науково обґрунтованої інформації стосовно проблеми, явища надавачем послуг; обговорення з аудиторією представленої інформації; 3) заключна частина включає: короткий огляд попереднього матеріалу

(резюмування); підбиття підсумків - висновки; відповіді на запитання аудиторії [4].

Аналіз соціальної літератури й практики здійснення первинної профілактики наркозалежності підлітків у закладах загальної середньої освіти дозволив визначити, що відеолекторії є поширеною формою в роботі з дітьми. Проте, виявлено брак методичного банку відеопродукції для попередження вживання дітьми наркотичних речовин, рекомендованих на рівні державних органів влади й на рівні наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 серпня 2001 року №2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.
2. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2019 рік (за даними 2018 року). К., 2019. 41 с. URL: https://cmhmda.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Zvit_shchodo_narkotychnoi_ta_alkoholnoi_sytuatsii_v_Ukraini_za_2019_rik.pdf
3. Міжнародні стандарти з профілактики вживання наркотиків. Vienna: United Nations Office in Drugs and Crime. 2015. 38 с. Режим доступу: <https://udpu.edu.ua/images/news/old/2018/09/06/3742/files/mijnarodni-standarti-z-profilaktiki-281-29.pdf>
4. Наказ Міністерства соціальної політики України «Державний стандарт соціальної послуги профілактики» від 10.08.2015 № 912. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15#Text>.

ІЗОТЕРАПІЯ В ПРОФІЛАКТИЦІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Аліна Сапельнікова

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент І.А. Романова

В останні роки поле девіантної поведінки суттєво розширилося: до алкоголізації, наркоманії й токсикоманії долучились ігроманія, інтернет-залежність, інтернет-булінг та ін. На фоні сучасних суспільних трансформацій, пов'язаних з нестабільною політичною, економічною ситуацією, поширенням коронавірусної інфекції, збільшується кількість дітей з девіантною та антисоціальною поведінкою. Виникнення девіантної поведінки у дітей молодшого шкільного віку залежить від багатьох чинників, а саме: сімейного виховання, стилю керівництва діяльністю дитини, ставлення дорослих до дитини та її проблем, рівня розвитку її моральності. Крім того, дитина не завжди знає, як себе вести, у неї не вистачає знань про правильну поведінку, умінь поводитися в соціальному середовищі.